

УДК 378.091

## СПІВПРАЦЯ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

**Ольга Біличенко**

доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри  
української мови та літератури,  
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»  
м. Слов'янськ, Україна  
ORCID ID 0000-0002-9292-9938  
*Olgabelichenko64@gmail.com*

**Анотація.** У статті висвітлено можливості налагодження співробітництва випускової кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» зі стейкхолдерами: дійсними та потенційними роботодавцями, випускниками освітніх програм і здобувачами вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, академічною спільнотою, зокрема Сумським державним педагогічним університетом ім. А. С. Макаренка. Описано досвід кафедри щодо організації взаємодії зі стейкхолдерами освітньої програми Середня освіта (українська мова і література). Цей досвід полягає у залученні зовнішніх стейкхолдерів, керівників, заступників та працівників закладів освіти міста та району, які здобули ступінь магістра за спеціальністю українська мова та література та внутрішніх (здобувачів вищої освіти) стейкхолдерів до співпраці. Визначено важливі напрями такого співробітництва: залучення стейкхолдерів до розробки та перегляду освітніх програм; запрошення на навчально-методичні семінари на базі кафедри; встановлення договірних відносин.

**Ключові слова:** вчитель української мови та літератури; стейкхолдер; освітньо-професійна програма; вища освіта.

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Необхідною умовою якісної професійної підготовки сучасних фахівців, обов'язковою умовою для акредитації є взаємодія закладів вищої освіти зі стейкхолдерами. Актуальність такої взаємодії визначається вимогами часу та важливими для розвитку освіти в Україні документами. Зокрема, шляхи взаємодії роботодавців та закладів вищої освіти були визначені у стратегічних документах – «План економічного та соціального оновлення для Європи до 2020 року», Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України за № 977 від 11 липня 2019 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. В цих документах наголошується, що підприємства та організації, що несуть перед суспільством відповідальність за свій продукт, повинні: визначити зацікавлені сторони в рішеннях та діяльності, зважаючи на те, на кого ці рішення та

діяльність впливають чи можуть впливати; розуміти і поважати інтереси та потреби зацікавлених сторін, реагувати на їхню стурбованість; урахувати відносну можливість стейкхолдерів до організації та покладати на неї відповідальність; враховувати взаємозв'язок інтересів стейкхолдерів з інтересами суспільства, організації та принципами сталого розвитку; враховувати переконання стейкхолдерів (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013).

Отже, вимоги реформування сфери вищої освіти, відповідальність університетів перед здобувачами вищої освіти за якість послуг з професійної підготовки фахівців для певної галузі зумовлюють необхідність вирішення проблеми співпраці закладів вищої освіти, зокрема випускових кафедр зі стейкхолдерами.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемі взаємодії зі стейкхолдерами присвячені дослідження зарубіжних науковців (А. Аммарі, Р. Аскоф, Дж. Барні, Р. Грант, П. Данселмі, Т. Доналдсон, Л. Престон, А. Уїкс, Е. Фріман). Серед вітчизняних науковців ця проблема цікавила Н. Краснокутську, Я. Ришкову, Н. Сментіна, Р. Хусаїнова, Л. Шевченко, В. Чепак.

Співпраця закладів вищої освіти та стейкхолдерів має декілька напрямів:

- визначення груп ключових стейкхолдерів на ринку праці;
- висвітлення сутності поняття головного стейкхолдера закладу вищої освіти та визначення його ролі в умовах реформування освіти;
- особливості впливу стейкхолдерів на розвиток освітнього простору закладу вищої освіти;
- порівняльний аналіз та основні напрями розвитку соціальної відповідальності вітчизняних університетів;
- взаємодія та взаємозв'язок ринку праці й ринку освітніх послуг;
- роль внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів у системі вищої освіти України.

Ці напрями втілюються в наукових дослідженнях І. Баришевської, С. Беха, О. Грішної, О. Жегус, Н. Ігуменцової, К. Кириченко, А. Корабахіна, О. Криклій, Л. Лавриненко, Ю. Овсюченко, О. Пересади, І. Прібильнової, Л. Савга.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Запропонована стаття має на меті визначити головні напрями співробітництва кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» зі стейкхолдерами за освітньою програмою Середня освіта

(українська мова і література) другого магістерського рівня.

**Результати дослідження.** Кафедра української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» є:

- центром фахової підготовки студентів-бакалаврів та магістрів, що відбувається на основі глибокої диференціації та індивідуалізації освітнього процесу, створення і запровадження інноваційних педагогічних технологій в освітній процес, удосконалення робочих навчальних програм із посиленням практичної/професійної спрямованості;

- центром науково-методичної майстерності і методичної допомоги з проблем формування ключових компетентностей, розвитку і саморозвитку майбутніх учителів-філологів;

- центром науково-дослідницької діяльності, що відбувається через організацію й участь у конференціях з проблем професійної філологічної освіти, виконання досліджень монографічного характеру, підготовку науково-методичної, довідкової літератури нового покоління з практико орієнтованих, мовно-літературних дисциплін для студентів, учителів, фахівців, в тому числі на електронних носіях.

Кафедра української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» має значний досвід організації співпраці зі стейкхолдерами. Такими стейкхолдерами є дійсні або потенційні роботодавці, випускники освітньої програми, здобувачі вищої освіти за першим (бакалаврським), другим (магістерським) рівнем, третім (доктор філософії), академічна спільнота.

Процес взаємодії зацікавлених сторін: держави, освіти і стейкхолдерів у межах кафедри української мови та літератури реалізується через участь стейкхолдерів на всіх етапах реалізації освітньої траєкторії:

- ознайомлення, обговорення, внесення, пропозиції при розробці освітньої програми та навчального плану спеціальності;

- залучення зовнішніх стейкхолдерів до лекційних та практичних занять;

- проведення всіх видів практик у закладах освіти, що є потенційним для працевлаштування здобувачів вищої освіти;

- якість методичного забезпечення навчальних дисциплін;

- якість матеріально-технічної бази спеціальності;

- якість наукової роботи та можливість участі здобувачів вищої освіти у наукових проєктах, конференціях, публікаціях тощо;

- участь стейкхолдерів в оцінюванні якості знань здобувачів вищої освіти при проведенні державної атестації;

- забезпечення академічної доброчесності.

Співробітництво кафедри української мови та літератури з роботодавцями передбачає передусім встановлення договірних відносин з ними, що забезпечує можливість проведення на базі установи стейкхолдера виробничої практики студентів. Робота студентів зі стейкхолдерами дає можливість упродовж практики перевірити набуті знання, вміння і навички в умовах професійної діяльності, співвіднести результати навчання з тим, що потрібно знати і вміти для подальшого виконання професійних функцій.

Водночас знайомство стейкхолдерів зі студентами надає їм можливість забезпечити себе в майбутньому кваліфікованими кадрами та запропонувати подальше працевлаштування найкращим випускникам кафедри української мови та літератури.

Варто зазначити ще один напрям співробітництва кафедри української мови та літератури зі стейкхолдерами. Так, в межах співпраці з Донецьким обласним інститутом удосконалення вчителів (м. Краматорськ) проводились тренінгові заняття для студентів викладачами установи стейкхолдера провідними фахівцями В. Щербатюк та І. Ціко. Такі майстер-класи мають на меті не тільки набуття студентами професійних навичок, але й мотивацію для навчання на ОП та подальшого працевлаштування за спеціальністю.

До напрямів співпраці відносимо залучення стейкхолдерів до розробки та перегляду освітніх програм; запрошення стейкхолдерів на навчально-методичні семінари на базі кафедри; встановлення договірних відносин, що передбачають, зокрема, можливість проведення виробничої практики студентів на базі установ стейкхолдерів, подальше працевлаштування випускників кафедри; залучення провідних фахівців установ стейкхолдерів до проведення навчальних занять на базі закладу вищої освіти та на базі установи стейкхолдерів; залучення провідних фахівців установ стейкхолдерів, а також випускників кафедри до проведення занять і майстер-класів у межах студентських наукових гуртків; запрошення представників установ стейкхолдерів на державну атестацію; залучення академічної спільноти до розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін, передбачених ОП, гостьових занять, майстер-класів.

Така співпраця реалізується, зокрема, у межах постійно діючих науково-методичних семінарів «Освітній простір: із сучасного – у майбутнє», «Інновації в навчальному процесі» та «Цифровий освітній простір: українсько-польський досвід», які було започатковано в 2018 та 2021 рр. Організатори: Колган Олена, кандидат філологічних наук, доцент, директор Українсько-польського міжнародного центру освіти і науки ДДПУ, Падалка Руслана, кандидат

філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури ДДПУ. Університети-партнери: Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна) та Жешувський університет (Польща). Представлено 198 доповідей, зроблено 9 пленарних доповідей та видано збірник наукових праць «Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Методичні матеріали до проєкту «Цифровий освітній простір: українсько-польський досвід»», що індексується в базі даних Index Copernicus. Учасникам видано сертифікати на 40 годин.

Варто зазначити, що філологічна тематика стала невід'ємним складником змістового наповнення семінару й реалізується у виступах здобувачів вищої освіти, що розкривають проблеми середньої школи в умовах реалізації Концепції Нової Української школи, вимоги до вчителя української мови та літератури, шляхи побудови особистісної траєкторії розвитку професіоналізму майбутнього вчителя та сутність його інноваційної діяльності. Потенціал науково-методичного семінару полягає у забезпеченні професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури; науково-дослідної, методичної та педагогічної діяльності викладачів; реалізації завдань професійної підготовки здобувачів вищої освіти; науково-дослідної та освітньої діяльності здобувачами вищої освіти; координації науково-дослідної діяльності кафедри української мови та літератури та закладів освіти міста та району; науково-дослідної та освітньої діяльності здобувачів вищої освіти.

Структури семінарів містять у собі тематичні виступи в межах тематики заходу та дискусійних платформ і забезпечують можливості для всіх учасників щодо висловлення власної думки з приводу запропонованих дискусійних питань. Вони сприяють розвитку культури дискусії, інтересу до означеної проблематики, створюють середовище спілкування, що забезпечує підвищення професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури. Наукова комунікація під час проведення семінарів встановлює та підтримує режим спільної діяльності між стейкхолдерами та здобувачами, коли цілі та інтереси учасників заходу збігаються.

З 2015 року щорічно на кафедрі української мови та літератури проводиться Всеукраїнська наукова конференція «Горбачуківські студії», яка є вагомим складником співпраці між кафедрою, здобувачами та стейкхолдерами. Напрями роботи: мовний та мовленнєвий матеріал у його структурній, семантичній та стилістичній інтерпретації, літературознавство та міжкультурна комунікація, культуромовна особистість фахівця в ХХІ столітті, презентація здобувачами вищої освіти результатів досліджень, здійснених у межах

виконання кваліфікаційних робіт із широким залученням до їх експертизи вчителів закладів освіти міста, які здобули освітній ступінь магістра за освітньою програмою Середня освіта (українська мова і література) у попередні роки. Як переконує практика організації та здійснення такої експертизи, вона створює додаткові можливості для забезпечення якості професійної підготовки у вигляді взаємодії здобувачів вищої освіти з експертами-стейкхолдерами, які мають значний досвід викладацької діяльності та здійснюють у межах співпраці зі здобувачами вищої освіти вплив на формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти.

Наступний напрямок співпраці зі стейкхолдерами полягає в забезпеченні реалізації контрольної-оцінювальної функції професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури через експертизу змісту й практичної значущості кваліфікаційних робіт та рекомендації щодо удосконалення їх тематики та навчального плану загалом, пропозиції, що стосуються внесення чи вилучення з освітньо-професійної програми певних компонентів.

Кафедра української мови та літератури плідно співпрацює не тільки з дійсними та потенційними роботодавцями, але й з академічною спільнотою – спорідненими кафедрами різних закладів вищої освіти України. Така співпраця передбачає: формування базових засад підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності; здійснення науково-дослідної, навчально-методичної, консультативної та видавничої діяльності з питань модернізації освітньої підготовки студентів; підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників кафедр; спільну підготовку та видання наукової, науково-популярної та навчально-методичної літератури, посібників з актуальних проблем підготовки майбутніх учителів української мови та літератури; організацію та проведення науково-практичних конференцій, семінарів, тематичних зустрічей та «круглих столів» з актуальних проблем освітньої політики України.

Потужним зовнішнім стейкхолдером кафедри є кафедра української мови та літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка. Досвід співпраці між кафедрами української мови та літератури налічує шість років. За цей час завідувач кафедри Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка доктор філологічних наук, професор О. М. Семенов неодноразово брала участь в акредитації спеціальності 014 Середня освіта. Українська мова і література, проводила семінари та майстер-класи для викладачів та здобувачів випускової кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний

педагогічний університет».

Відповідно, завідувач кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» доктор наук із соціальних комунікацій, професор Біличенко О. Л. брала участь у засіданнях кафедри української мови та літератури Сумського державного педагогічного університету, виступаючи стейкхолдером на одній з освітніх програм кафедри.

Так, наприклад, у жовтні 2021 року відбулася настановча конференція з педагогічної практики студентів-україністів, в якій узяли участь викладачі кафедри української мови та літератури Сумського державного педагогічного університету, студенти-магістранти, стейкхолдери. У своєму виступі відповідальна за практику професор Семеног О. М. пояснила мету та завдання практики, наголосила, що педагогічна практика студентів-магістрантів є важливим засобом професійної підготовки майбутнього вчителя-словесника.

Активній співпраці сприяло також і проходження підвищення кваліфікації Біличенко О. Л. на дружній кафедрі. Це й участь у міжнародній науковій конференції, взаємні гостьові лекції, написання статей у співавторстві з професором Семеног О. М. у закордонному журналі Vedia4 Magazine (м. Прага, Чехія). Зокрема, професор Біличенко О. Л. прочитала для студентів-україністів лекцію про долю та наукову діяльність видатного українського мовознавця 30-х років Зборовця Василя Степановича, (1889 – 1944) – відомого свого часу мовознавця, фахівця з історії мови західних і південних слов'ян.

Незважаючи на те, що залучення стейкхолдерів до процесу професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури мало на кафедрі доволі усталений характер, в 2019 р. розпочалось обговорення з ними основних положень ОП, які стосувалися її фокусу; тих компетентностей, що її забезпечують; результати навчання тощо. Оскільки перегляд ОП відбувається щорічно, то тепер зовнішні стейкхолдери є постійними учасниками цього процесу, до якого залучаються студенти, які навчаються на ОП.

Для вдосконалення ОП стейкхолдери пропонують формування у здобувачів вищої освіти додаткових знань, умінь і навичок. Програма дає можливість поєднати компетентності вчителя української мови та літератури з компетентностями фахівця з медіа комунікацій та документознавства, розширити спектр професійних можливостей.

У листопаді 2021 р. відбулася зустріч гарантів освітніх програм та членів груп забезпечення, на яких була присутня і професор Біличенко О. Л. Онлайн засідання проводила професор Семеног О. М. На зустрічі учасники мали змогу обговорити компоненти освітніх програм, проблемні питання в проходженні

акредитації, кредитне наповнення планів спеціальності. Зустріч була продуктивною на запитання і відповіді, а учасники налаштувалися на подальшу співпрацю.

**Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.** Таким чином, висвітлений досвід співробітництва кафедри української мови та літератури зі стейкхолдерами свідчить про те, що така співпраця дозволяє вирішити головну проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з української мови та літератури у закладі вищої освіти: поєднати її теоретичну і практичну складові; дозволяє об'єктивно вирішувати проблеми, що виникають в процесі реформування вищої освіти і забезпечення її якості.

У перспективі передбачається продовжити досліджувати досвід співпраці кафедри української мови та літератури зі стейкхолдерами, зосередивши увагу на проведенні спільних педагогічних експериментах, спрямованих на підвищення якості вищої освіти.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Чернілевський, Д. В. (2010). *Педагогіка вищої школи*. Вінниця, Україна.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/344/2013/page2>.
3. Шевченко, Н. В. (2014). *Соціальне партнерство у сфері освіти: горизонти модернізації*. Харків, Україна.
4. Eaton, J. S. (2004). Accreditation and Recognition of Qualifications in Higher Education: The United States. In *Quality and Recognition in Higher Education*. URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/content/chapter/9789264015104-6-en>.
5. Green, D. (2004). *What Is Quality in Higher Education?* Bristol: Taylor & Francis. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED415723>
6. Harvey, L. & Knight, P. (1996). *Transforming higher education*. Society for Research into Higher Education.

### **COOPERATION BETWEEN THE DEPARTMENT OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE AND THE STAKEHOLDERS IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING**

**Olga Bilychenko**

Doctor of Sciences in Social Communications, Professor,  
The Head of the Department of the Ukrainian Language and Literature,  
SHEI “Donbas State Pedagogical University”,  
Sloviansk, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-9292-9938

*Olgabelichenko64@gmail.com*

**Abstract.** The problem highlighted in the article is the need to solve the problem of cooperation between higher education institutions, in particular graduate departments with



stakeholders. The authors highlight it on the example of the interaction of the Department of Ukrainian Language and Literature of Donbas State Pedagogical University with external and internal employers. Despite the importance of the problem of interaction between higher education institutions and stakeholders, a small number of works by domestic and foreign researchers are devoted to the study of this problem. These are the works of A. Ammari, R. Ascoff, J. Barney, R. Grant, P. Danselmi, T. Donaldson, L. Preston, A. Weeks, E. Freeman. Among domestic scientists, this problem interested N. Krasnokutska, J. Ryshkova, N. Smentina, R. Khusainov, L. Shevchenko, V. Chepak.

The subject of this work is the process of cooperation between higher education institutions and external and internal stakeholders. The topic of the research is the peculiarities of cooperation between employers in the educational program Secondary Education (Ukrainian language and literature). The aim of the article is to try to determine the main areas of cooperation between the Department of Ukrainian Language and Literature of Donbas State Pedagogical University and stakeholders in the Secondary Education (Ukrainian Language and Literature) second master's degree program.

The results of scientific work are to identify and characterize the areas of cooperation, in particular, acquaintance, discussion, suggestions in the development of educational programs and curriculum of the specialty; involvement of external stakeholders in lectures and practical classes; conducting all kinds of internships in educational institutions that are potential for employment of higher education seekers; participation of stakeholders in assessing the quality of knowledge of higher education students in the state certification; ensuring academic integrity. The process of interaction of stakeholders within the Department of Ukrainian Language and Literature is realized through the participation of stakeholders at all stages of the educational trajectory.

The conclusions are that the experience of cooperation of the Department of Ukrainian Language and Literature with stakeholders allows to solve the main problem of professional training of future specialists in Ukrainian language and literature in higher education: to combine its theoretical and practical components; allows to objectively solve the problems that arise in the process of reforming higher education and ensuring its quality.

**Keywords:** teacher of Ukrainian language and literature; stakeholder; educational and professional program; Higher Education.

## REFERENCES

1. Chernilevsky, D. V (2010). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher school pedagogy]*. Vinnytsia, Ukraine. [in Ukrainian].
2. National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021: Decree of the President of Ukraine of 25.06.2013 № 344 / 2013. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/344/2013/page2>. [in Ukrainian].
3. Shevchenko, N. V (2014). *Sotsialne partnerstvo u sferi osvity: horyzonty modernizatsii [Social partnership in the field of education: horizons of modernization]*. Kharkiv, Ukraine. [in Ukrainian].
4. Eaton, J. S. (2004). Accreditation and Recognition of Qualifications in Higher Education: The United States. In *Quality and Recognition in Higher Education*. URL: <http://www.oecd-ilibrary.org/content/chapter/9789264015104-6-en>.
5. Green, D. (2004). *What Is Quality in Higher Education?* Bristol: Taylor & Francis. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED415723>
6. Harvey, L. & Knight, P. (1996). *Transforming higher education. Society for Research into Higher Education*.

Матеріали надійшли до редакції 02.04.2022 р.